

Vermogensplanning als een echtgenoot terminaal is: de sterfhuisclausule

Een geluk bij een ongeluk. Als een van de echtgenoten terminaal ziek is, kan er nog een regeling worden getroffen om de echtgenoot die zal overblijven maximaal te beschermen. Met de sterfhuisclausule kan die echtgenoot het gehele gemeenschappelijk vermogen krijgen zonder dat de kinderen daartegen kunnen opkomen en zonder dat er successierechten verschuldigd zijn.

Jan en Marie zijn veertig jaar gehuwd. Zij hebben – zoals vele Belgen - geen huwelijkscontract opgemaakt. Ze zijn dus gehuwd onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van aanwinsten. Op de dag van hun huwelijk hadden zij geen bezittingen en tijdens hun huwelijk hebben zij niets verkregen door erfenis, schenking of testament. Kortom, hun gemeenschappelijk vermogen is volledig door hen opgebouwd (« aanwinsten »). Zij wonen in het Vlaams Gewest en genieten van hun pensioen. Zij hebben samen drie kinderen en een rist kleinkinderen waar ze erg mee begaan zijn. Dit familiegeluk wordt plots danig verstoord wanneer Jan te horen krijgt dat hij ongeneeslijk ziek is.

Jan, die helder blijft denken, maakt zich vooral zorgen over zijn vrouw. Hij wil dat zij baas blijft over het vermogen, en geen bemoeienissen van de kinderen krijgt. Ook wenst hij dat Marie zo weinig mogelijk successierechten moet betalen, want hun vermogen is amper voldoende om aan Marie een fatsoenlijke levensstandaard te verstrekken voor de rest van haar dagen. Jan weet dat als hij niets doet, Marie maar de helft van het vermogen krijgt en op de andere helft vruchtgebruik, terwijl de kinderen blote eigendom krijgen van die helft. En ze moet op die helft, samen met de kinderen, ook successierechten betalen.

Zij zouden een “langst-leeft-al”-clausule kunnen toevoegen aan hun huwelijksvermogensstelsel. Dit bepaalt dat « *bij ontbinding van het stelsel door overlijden van een echtgenoot, het gemeenschappelijk vermogen voor het geheel in volle eigendom wordt toebedeeld aan de langstlevende echtgenoot* » (“verblijvingsbeding van de ganse gemeenschap in volle eigendom »). Juridisch bekeken is dit geen schenking, maar een huwelijksvoordeel. Dat heeft belangrijke gevolgen. De kinderen van Jan en Marie hebben een reserve of een beschermd erfrecht. Om dat te berekenen wordt er bij overlijden van Jan een “fictieve massa” berekend. Dat zijn al de goederen die hij nalaat, en ook wat hij tijdens zijn leven heeft geschonken. Als zij minder krijgen dan hun reserve, kunnen ze de schenkingen laten “inkorten”. Maar omdat de verkrijging van Marie geen schenking is, kunnen de kinderen deze ook niet laten toevoegen aan de “fictieve massa” die dan wordt berekend, en dus ook niet laten inkorten. Met andere woorden, Marie zal de volle eigendom van alle goederen van het gemeenschappelijk vermogen bekomen, levenslang en zonder dat zij rekening en verantwoording aan haar kinderen moet afleggen.

Deze oplossing lijkt perfect. De kinderen staan buiten spel. Toch is er een probleem, namelijk de fiscale factuur. Inderdaad, op grond van artikel 5 van het Wetboek Successierechten wordt alles wat Marie boven de helft van de gemeenschap krijgt, belast. Het tarief hangt af van de omvang van het gemeenschappelijk vermogen en zal

schommelen tussen 3% en 27%. De factuur zal alleszins duurder zijn dan indien de helft van het gemeenschappelijk vermogen aan Marie én aan de drie kinderen zou toekomen in vruchtgebruik en blote eigendom (progressiviteit van het successierecht).

De sterfhuisclausule biedt een simpele oplossing voor het probleem. Door de clausule wat anders te formuleren, moeten er eenvoudigweg geen belastingen worden betaald: *“bij ontbinding van het stelsel door overlijden van een echtgenoot, zal het gemeenschappelijk vermogen voor het geheel in volle eigendom worden toebedeeld aan Marie, zelfs indien zij niet de langstlevende echtgenote is”*. Omdat er in deze versie geen overlevingsvereiste staat voor Marie, wat uitdrukkelijk door de wet is vereist om de belasting van artikel 5 toe te passen, is de toebedeling van de gemeenschap nu niet belast in de successierechten.

Voor de rest is de toestand dezelfde als bij een langst-leeft-al-clausule. Geen bemoeienissen vanwege de kinderen dus. Onlangs heeft het Hof van Cassatie dit alles in een belangrijk arrest van 10 december 2010 bevestigd.

Toch is dit geen wonderoplossing voor iedereen. Men zal goed moeten naziën of de situatie wel geschikt is om dit beding toe te passen.

- a) Vooreerst kan men dit alleen maar gebruiken als Jan zich in een terminale fase van de ziekte bevindt, en het dus quasi zeker is dat hij als eerste zal sterven (vandaar: sterfhuisbeding). Immers, indien Marie vóór hem zou overlijden (bv. in een ongeval), zijn de gevolgen zeer ingrijpend. Vermits het ganse gemeenschappelijk vermogen in dat geval aan (de nalatenschap van) Marie toekomt, zal Jan niet van die gemeenschap krijgen (behalve erfrechtelijk vruchtgebruik) en zal het vermogen aan 100% worden belast.
- b) Als Marie verder tijdens haar leven geen maatregelen treft, en haar vermogen gewoon laat vererven naar de kinderen, is de fiscale factuur over de twee overlijdens bekeken duurder dan zonder de sterfhuisclausule.
- c) Als er in de gemeenschap niet alleen aanwinsten zitten, maar ook privé goederen van Jan (bv. uit een erfenis), de zgn. « niet-aanwinsten », die hij in de gemeenschap heeft ingebracht, dan werkt het beding voor die goederen niet helemaal. Voor de helft van die goederen zullen de kinderen kunnen vragen dat zij aan de fictieve massa worden toegevoegd (en dus eventueel ingekort). Als de kinderen dat niet vragen, zijn die goederen fiscaal echter ook onbelast voor Marie. Ook dat werd onlangs beslist door het Hof van Cassatie.
- d) En wat gebeurt Jan ook kinderen uit een vroegere relatie nalaat; kan het sterfhuisbeding dan nog spelen? Voor die kinderen is er wel een vrij ruime bescherming. Alles wat Marie krijgt dat meer is dan de helft van de aanwinsten, en alle niet-aanwinsten, moet worden toegevoegd aan de fictieve massa. En kan dus eventueel door die kinderen worden ingekort.

Alain-Laurent Verbeke, Gewoon Hoogleraar KUL & Tilburg, Visiting Professor of Law Harvard, Advocaat Greenille & Nicolas Geelhand de Merxem, Advocaat Greenille, Professor aan de Universiteit Gent en in het Postgraduaat Estate Planning ULB/VUB